

ANTİK DERGİSİ

Sayı/Issue:1

Ocak/January 2026

SOSYOLOJİ ve TARİH BİLİMİ ARASINDAKİ İLİŞKİ THE RELATIONSHIP BETWEEN SOCIOLOGY and HISTORY

Zehra İNANÇ*

Öz

Bu çalışma, sosyolojinin tanımı, tarih bilimi ile ilişkisi ve Türkiye’deki gelişim süreci üzerine odaklanmaktadır. Sosyolojinin birey-toplum ilişkisini anlamada sunduğu teorik çerçeveler ele alınmakta, toplumsal normlar, uyum ve çatışma kavramları üzerinden birey ve toplum arasındaki gerilimli ilişki tartışılmaktadır. Ayrıca Émile Durkheim ve Karl Marx’ın görüşleri ışığında sosyolojinin teorik temelleri değerlendirilmiş, Doğan Ergun’un “Sosyoloji ve Tarih” adlı eseri bağlamında Türkiye’deki sosyolojik düşüncenin özgün boyutları irdelenmiştir. Son olarak, sosyolojinin ülkemize giriş süreci ve ilk terminolojik tartışmaları ele alınarak, disiplinin Türkiye’deki serüvenine tarihsel bir bakış sunulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sosyoloji, Tarih Bilimi, Birey-Toplum İlişkisi, Doğan Ergun, Türkiye’de Sosyoloji

Abstract

This study focuses on the definition of sociology, its relationship with history, and its development in Turkey. It discusses the theoretical frameworks sociology provides for understanding the individual-society relationship, particularly through the concepts of social norms, conformity, and conflict. Theoretical foundations are examined in light of the views of Émile Durkheim and Karl Marx. Furthermore, the unique dimensions of Turkish sociological

thought are evaluated through Doğan Ergun’s work Sociology and History. Finally, the paper addresses the introduction of sociology to Turkey and its early terminological debates, offering a historical perspective on the discipline’s trajectory in the country.

Keywords: Sociology, History, Individual-Society Relations, Doğan Ergun, Sociology in Turkey

Giriş

Sosyoloji yalnızca akademik bir disiplin olarak değil, aynı zamanda toplumsal sorunlara çözüm arayan ve birey-toplum ilişkilerini analiz eden bir alan olarak öne çıkmaktadır. Bu makale, sosyolojinin temel tanımı, tarih bilimiyle ilişkisi ve Türkiye’deki gelişimini ele almakta; sosyolojinin topluma dair sunduğu içgörülerin kapsamını geniş bir bakış açısıyla ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Sosyolojinin Tanımı ve Kapsamı

Sosyoloji, sosyal yaşamı, toplumsal değişimi ve insan davranışlarının sosyal nedenleri ile sonuçlarını inceleyen bilim dalıdır. Sosyologlar grupların, organizasyonların ve toplumların yapısını araştırarak bireylerin bu yapılar içindeki etkileşimlerini anlamlandırmaya çalışır. Disiplinin kapsamı aile, din, suç, ırk, toplumsal sınıf, kültürel inançlar ve hatta sporun toplumsal boyutu gibi oldukça geniş alanları içerir.

Sosyoloji, yalnızca teorik bir uğraş değil; aynı zamanda günümüzün toplumsal sorunlarına çözüm üretebilecek pratik yöntemler sunar. Sosyal eşitsizlik, toplumsal değişim, direniş, bireysel aidiyet gibi konular, sosyolojinin en temel ilgi alanları arasındadır.

Sosyoloji ve Tarih Bilimi Arasındaki İlişki

Sosyoloji, toplumu analiz ederken tarih bilimiyle yakın bir etkileşim içerisinde. Toplumların tarihsel gelişimi sosyolojik kuramların şekillenmesinde belirleyici rol oynar. Émile Durkheim, bireyin toplumdaki konumunu “anomik durum” kavramıyla açıklarken; Karl Marx, toplumsal çatışmaları ekonomik yabancılaşma temelinde ele almıştır.

Bu çerçevede sosyoloji, toplumsal aidiyet, dışlanma, uyum ve çatışma gibi olguları tarihsel süreç bağlamında ele alarak birey-toplum ilişkisini anlamlandırır. Modernleşme, küreselleşme ve dijitalleşme gibi güncel faktörler ise bu ilişkiyi yeniden tartışmaya açmaktadır.

Doğan Ergun ve Yöntem Sorunu

Türk sosyolojisinin önemli isimlerinden Doğan Ergun, Sosyoloji ve Tarih adlı eserinde sosyal bilimlerdeki “yöntem sorununu” ele almıştır. Ergun’a göre toplumsal araştırmalar, toplumların tarihsel özgülüğü dikkate alınarak yapılmalı; kalıplaşmış yöntemlerden ziyade diyalektik bir yaklaşım benimsenmelidir. Bu yaklaşım, toplumsal değişmelerin, modernleşmenin ve Batılılaşmanın Türkiye’deki yansımalarını anlamak açısından hâlen geçerliliğini korumaktadır.

Türkiye’de Sosyolojinin Gelişimi

Sosyoloji, Batı’da 19. yüzyılda toplumsal bunalımların etkisiyle gelişmiş, ülkemizde ise aynı yüzyılın sonlarında tanınmaya başlanmıştır. İlk dönemlerde “ilm-i muaşere”, “ilm-i cemiyet”, “içtimaiyat” gibi terimler kullanılmış; daha sonra “sosyoloji” ve “toplumbilim” ifadeleri yaygınlaşmıştır. Ziya Gökalp’in Durkheim sosyolojisini Türkiye’ye taşıması, disiplinin gelişiminde önemli bir dönüm noktasıdır.

Sonuç

Sosyoloji, birey ile toplum arasındaki karmaşık ilişkiyi anlamaya yönelik teorik ve pratik araçlar sunar. Tarih bilimiyle kurduğu ilişki, toplumsal olguları tarihsel bağlam içinde kavramayı mümkün kılar. Türkiye’de sosyolojinin serüveni, Batı’dan alınan teorilerin yerel bağlama uyarlanması ve özgün tartışmaların ortaya çıkışıyla şekillenmiştir. Doğan Ergun’un metodolojik vurguları, bu süreçte disiplinin kuramsal ve pratik gelişimine önemli katkılar sağlamıştır.

KAYNAKLAR

<https://andcenter.org/tr/marifetdivani/toplumsal-dayanisma-martin-slattery/>

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/iusosyoloji/issue/524/4860>

https://www.academia.edu/13202710/KLAS%C4%B0K_SOSYOLOJ%C4%B0_TAR%C4%B0H%C4%B0

<https://www.scribd.com/doc/190770485/Sosyoloji-Tarihi-1-7-Hafta>

<https://www.simplypsychology.org/social-institution.html>

Ergun, Doğan. Sosyoloji ve Tarih. Ankara: İmge Kitabevi, 1994.
